

Juridische aspecten

Afhankelijk van de aard en de ernst van de gebeurtenis kan het slachtoffer of een getuige overwegen om gerechtelijke stappen te zetten. Hij kan kiezen tussen een strafrechtelijke en burgerrechtelijke procedure.

Strafrechtelijke procedure

Hier is de inbreuk op de strafwet de basis. De procedure bekijkt een mogelijke sanctie voor de dader om zo de maatschappij te beschermen en de dader te heropvoeden.

Een cliënt die zich slachtoffer voelt van een ongeoorloofde daad of interventie van een andere cliënt of medewerker kan een klacht indienen bij politie of parket. Ook de ouders of andere mensen uit zijn omgeving kunnen de feiten aangeven.

Als de procureur des konings beslist om de beklaagde niet te vervolgen, wordt de zaak geseponeerd. Als hij beslist om de beklaagde te vervolgen, volgt een gerechtelijk onderzoek. De strafrechter hoort dan alle partijen en beslist over de schuldvraag. Als hij oordeelt dat de beklaagde schuldig is, volgt een veroordeling.

Naast de schuldvraag kan de rechter zich uitspreken over de vraag tot schadevergoeding. Op voorwaarde dat het slachtoffer of zijn wettelijke vertegenwoordigers zich burgerlijke partij stelden. De burgerlijke partijstelling kan gericht zijn tegen de beklaagde, de verzekeringsmaatschappij of de werkgever. De laatste twee kunnen samen met de beklaagde veroordeeld worden. Allebei kunnen ze dan aangesproken worden voor het geheel. Dat is bijvoorbeeld belangrijk als de dader onbemiddeld is. Een medewerker die schuldig bevonden wordt aan een strafbaar feit is daarvoor in principe persoonlijk strafrechtelijk aansprakelijk. Dat de gebeurtenissen zich afspeelden in het kader van een arbeidsovereenkomst, sluit de strafrechtelijke vervolging dus niet uit. Het kan wel als straf verminderende factor gelden.

Is een medewerker slachtoffer van agressie van een cliënt of collega? Dan gelden de interne en externe procedures vastgelegd door de Welzijnswet. Vraag informatie aan je preventieadviseur. Voor de strafrechtelijke procedure ligt het veel moeilijker. In principe mag een medewerker geen misdrijven aangeven die gepleegd zijn door een cliënt. Hij schendt dan het beroepsgeheim (artikel 458 van het Strafwetboek). Daardoor is de aangifte nietig en de medewerker strafbaar.

Op dat basisprincipe zijn er uitzonderingen:

- Je moet getuigen bij een burgerlijke rechter, een strafrechter of een onderzoeksrechter.
- Over bepaalde feiten ben je verplicht aangifte te doen. Bijvoorbeeld kindermishandeling en bij overlijden.
- Er is sprake van een noodtoestand. Dat betekent dat een hulpverlener zijn beroepsgeheim mag schenden als dat de enige manier is om een ernstig en dreigend gevaar af te wenden. In rechtstermen gaat het om een situatie waarin het schenden van strafrechtelijke bepalingen (hier het beroepsgeheim) het enige middel is om andere

belangrijkere rechtsgoederen of belangen te vrijwaren (hier de bescherming van de privacy, eigendommen, de fysieke en psychische integriteit en de rechten van medewerkers en andere cliënten).

Medewerkers staan dan voor het dilemma 'spreken of zwijgen?' Het beroepsgeheim doorbreken om je eigen of andermans persoonlijk recht te vrijwaren? Of het beroepsgeheim respecteren en dulden dat persoonlijke rechten geschonden worden?

Voor het antwoord op deze vraag bestaat er geen juridische formule die aangeeft hoe je het best handelt. Het begrip 'noodtoestand' maakt al duidelijk dat elk geval afzonderlijk beoordeeld wordt en dat de belangen van de verschillende partijen tegen elkaar afgewogen worden. Daardoor kan de vraag naar het toelaatbaar karakter van een aangifte pas beantwoord worden nadat de feiten zich voordeden. Hoe jammer ook, het is onmogelijk deze rechtsonzekerheid helemaal weg te nemen.

Een medewerker kan zelf beslissen om persoonlijk aangifte te doen. Daarvoor heeft hij geen goedkeuring nodig van zijn directie. Vanwege de complexiteit is het toch beter dat hij niet op eigen houtje handelt. Het liefst overlegt hij op voorhand met collega's, directie en werknemersvertegenwoordigers. Zo kan hij de opportuniteit van de klacht kritisch bekijken en het delicate spanningsveld met het beroepsgeheim toetsen. Ook de medewerker kan zich tegelijk burgerlijke partij stellen zodat de strafrechter een schadevergoeding toekent als de beschuldigde veroordeeld wordt. Zijn dader en slachtoffer allebei cliënt? Dan is het aangeraden om het slachtoffer maximaal te beveiligen. Probeer het slachtoffer of zijn wettelijke vertegenwoordigers te overtuigen om zelf te spreken en een klacht in te dienen. Als je het slachtoffer geen veiligheid meer kunt bieden of als de mogelijkheden van de hulpverlening uitgeput zijn, blijft er alleen nog de noodtoestand over als rechtsgrond om de feiten aan te geven bij de politie.

Wat vermeldt het arbeidsreglement over de rechten en plichten van werknemers rond informatie, melding en aangifte?

Burgerrechtelijke procedure

Met deze procedure kan het slachtoffer (cliënt, medewerker of organisatie) een schadevergoeding proberen te krijgen zonder dat dat aanleiding geeft tot een 'straf' voor de agressor (cliënt, medewerker of organisatie).

Vaak zal hij eerst proberen een minnelijke schikking te regelen met de agressor, zijn vertegenwoordigers of de organisatie. Eventueel via hun verzekeraar burgerlijke aansprakelijkheid. Het slachtoffer kan de dader ook dagvaarden voor de burgerlijke rechter. Daar gelden de regels van het burgerlijk aansprakelijkheidsrecht (art. 1382 e.v. van het Burgerlijk Wetboek).

Het slachtoffer moet voor de rechter drie dingen bewijzen:

1. Er is schade.
2. Er is sprake van een fout.
3. De schade is veroorzaakt door de fout.

Punt 1 is meestal niet moeilijk aan te tonen. Punten 2 en 3 zijn heel wat moeilijker. Zeker als de agressor een cliënt is die minderjarig is of die een verstandelijke handicap of psychische stoornis heeft. De schuldbekwaamheid van de agressor kan dan in vraag gesteld worden.

Een medewerker die in dienstverband schade berokkent aan een cliënt, een collega, de werkgever of derden, kan rekenen op een zekere immuniteit. Volgens artikel 18 van de Arbeidsovereenkomstenwet is hij alleen persoonlijk burgerrechtelijk aansprakelijk voor de door hem aangerichte schade als hij bedrog pleegt, zware schuld heeft aan het feit, of als hij een lichte fout maakt die hij al verschillende keren gemaakt heeft.

In alle andere gevallen is de organisatie aansprakelijk voor het optreden van haar werknemers.

Juridisch het weten waard

- Dien zo snel mogelijk na de feiten een klacht in. Dan zijn de bewijzen nog eenvoudig op te sporen. Afhankelijk van de aard van de feiten duurt de verjaringstermijn tussen zes maanden en vijftien jaar.
- In tegenstelling tot de burgerrechtelijke is de strafrechtelijke aansprakelijkheid persoonsgebonden. Je kunt dus niet gestraft worden voor de fout van je kind, partner of ander familielid.
- Het strafrecht is alleen van toepassing op meerderjarigen. Minderjarigen die strafbare feiten plegen – in het jargon MOF of ‘als misdrijf omschreven feiten’ – vallen onder het jeugdbeschermingsrecht.
- Alleen in het burgerlijk recht worden personen met een verlengde minderjarigheid gelijkgesteld met een minderjarige onder 15 jaar. Strafrechtelijk komt de werkelijke leeftijd van de verlengd minderjarige in aanmerking. Op 18 jaar is hij dus strafrechtelijk meerderjarig en valt hij, als hij dader is, onder het strafrecht.
- De jonge leeftijd van het slachtoffer of zijn verlengde minderjarigheid kan voor de dader een verzwarende omstandigheid zijn.
- Personen met een verstandelijke handicap of psychische stoornis kunnen schuldonbekwaam of ontoerekeningsvatbaar verklaard worden. Dan worden ze aan het gewone strafrecht onttrokken. De toegepaste maatregelen hebben geen repressief karakter maar beogen de betrokkene of de maatschappij te beschermen. Deze regels zijn vastgelegd in de Wet Bescherming Maatschappij.
- Sinds 1 augustus 1985 kunnen slachtoffers van opzettelijke gewelddaden of hun verwanten onder bepaalde voorwaarden financiële hulp vragen aan de overheid. Als de dader onbekend is of onvermogen blijkt te zijn, is het billijk dat de federale staat mee de slachtoffers vergoedt. Daarom richtte de overheid de Commissie voor financiële hulp aan slachtoffers van opzettelijke gewelddaden op. Die Commissie gaat na of de staat mee de kosten betaalt en voor welk bedrag. Meer informatie over wie, wat, hoe en wanneer vind je op www.belgium.be/nl/justitie/slachtoffer/financiele_hulp.
- Bied je hulp aan jongeren en heb je vragen over hun rechten? Jeugdrecht.be is een bron van praktische, betrouwbare en relevante informatie over jeugdrecht. Deze site richt zich tot alle praktijkwerkers die vragen hebben over rechten van kinderen en jongeren.

Laat je altijd degelijk informeren, adviseren en bijstaan door mensen die juridisch onderlegd zijn voor je actie onderneemt.